

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: З ОГЛЯДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Однією із форм захисту прав і свобод людини, як відомо, є кримінальне судочинство, яке регламентується Кримінально-процесуальним кодексом України 1960 року. Сьогодні реформування кримінально-процесуального законодавства, зокрема, КПК України знаходиться під впливом європейської моделі кримінального судочинства, зближення правових систем, в цілому.

Загальні засади кримінального судочинства закріплені в ряді міжнародних документів про захист прав людини і громадянина: Загальній декларації прав людини (1948 р.), Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод (1950 р.), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966 р.), Європейській конвенції про видачу правопорушників (1957 р.), Європейській конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (1959 р.), Європейській конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків (1970 р.), Основних принципах, що стосуються незалежності судових органів (1985 р.) та ін.

Аналіз керівних принципів, основних засад, що містять у собі стандарти, визначені Європейською Конвенцією про захист прав людини та основних свобод, у практиці Страсбурзького суду, можна побачити, що більшість з них втілена у національному кримінально-процесуальному законодавстві і це дозволяє адекватно реагувати органам досудового розслідування на достовірні повідомлення про злочини, а судовим органам – приймати справедливі рішення при розгляді кримінальної справи по суті. Зокрема, це ст.ст. 3, 21, 28, 29, 62, 63 Конституції України; ст.ст. 2, 4, 22, 60, 67, 97, 73, 74 та ін. КПК України; ст.ст. 1, 9, 12, 13 Закону України „Про попереднє ув’язнення”.

При удосконаленні кримінально-процесуального законодавства необхідно враховувати світову практику, сучасний стан і чинники національного законодавства та тенденції його розвитку, а також традиції вітчизняної правової думки. По такому шляху і йде Верховна Рада України, ухвалюючи останнім часом зміни і доповнення до КПК України, які суттєво впливають на порядок здійснення кримінального провадження, а також забезпечення реалізації інституту захисту під час його здійснення.

Так, позитивним зрушенням в удосконаленні кримінально-процесуального забезпечення прав людини на досудовому слідстві сьогодні слід відзначити прийняття змін до КПК України щодо права свідка на захисника (01.07.2010 р.), щодо видачі особи (екстрадиції) (21.05.2010 р.). А також прийняття у першому читанні законопроекту щодо амністії (яку пропонується виключити із переліку обставин, які є підставою для відмови у порушенні кримінальної справи) і зако-

попроєкту щодо удосконалення статусу потерпілого, прийняття якого дозволить виконати Україні міжнародні зобов'язання щодо узгодження положень національного законодавства, які стосуються статусу потерпілого у кримінальному процесі, із Декларацією основних принципів правосуддя для жертв злочинів та використання владою 1985 року й іншими міжнародно-правовими актами у сфері захисту прав потерпілого від злочинних посягань та їх наслідків. Певних суттєвих змін зазнало кримінально-процесуальне законодавство у зв'язку із прийняттям Закону України „Про судоустрій і статус суддів” (07.07.2010 р.).

Водночас, численні зміни до КПК України руйнують внутрішні системні зв'язки законодавчого акта, наслідком чого є втрата цілісності, неузгодженість правових норм і проблеми у його правозастосуванні

До порядку денного сьомої сесії Верховної Ради України шостого скликання включено 42 законопроєкти, положення яких стосуються удосконалення кримінально-процесуального законодавства України. При цьому більшість з них стосується: підслідності кримінальних справ (8); інституту оскарження (постанов про порушення кримінальної справи, дій органу дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду) – 6, удосконалення статусу учасників кримінального процесу: потерпілого, слідчого, свідка (4), надання процесуального статусу Уповноваженому ВРУ з прав людини; заходів процесуального примусу (4). З них: не прийнято – 8, відкликано – 4; прийняті в першому читанні – 4, на розгляді знаходиться 26.

Активно обговорюється Проєкт КПК України (реєстр. № 1233 від 13.12.2007 р.), а також не зареєстрований у Верховній Раді України проєкт КПК України, підготовлений Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права (в редакції від 10 березня 2010 року), що отримав найбільше позитивних відгуків експертів Ради Європи і якими стверджується, що він „чітко позиціонує себе в ряду схожих КПК континентальної Європи”.

Таким чином, на сьогоднішній день спостерігаються певні позитивні зрушення у здійсненні законопроєктної діяльності щодо удосконалення кримінального процесу. Вищевказаними нововведеннями усуваються умови для виникнення порушень прав осіб під час кримінального провадження та неефективності слідства, відзначені неодноразовими рішеннями Європейського суду з прав людини, в основу яких покладається порушення ст. 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини. Водночас, нагальною залишається проблема прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України.